

רוממות

גליון 22 פרשת ויקרא - זכור תשע"ו

גליון שבועי לבני התורה

הרב
שמאי מיכאל
אסטר"כר

רוממות הפרשה

ביאור עניני דעמלק

שלא נשכח איבתו

הנה בגמ' (מגילה יד) מצינו כי המן ברצותו לקעקע את ביצתו של שונאיהן של ישראל, משול הוא לבעל חרץ, ואחשוורוש לבעל תל שיכול למלא את אותו החרץ. אמנם אם כן, יוצא, כי המן היה חסר לו משהו שכן ישראל הוא עם מזיק, וכל עוד הם בעולם הרי שיש לו "חור". אחשוורוש יש לו דבר "מיותר" שעליו ליפטר ממנו, וממילא בא זה והשלימו את חסרונו של זה.

ולכאורה הדבר אינו מובן. הרי המן הוא אלוף בעלי לשון הרע "ליכא דידע בלישנא בישא כהמן" (שם) ולכן באומנות גדולה מאוד היה צריך להתאמץ ולצייר באופן שלילי את היהודים. אבל אם המן שונא את ישראל מכח סיבה אמיתית כביכול וכנ"ל, הרי אין צורך הוא להדקק ללשון הרע - הוא שונא את ישראל מצד מה שהם "באמת"; ואם רק יש לו קנאה והוא צריך להשיג כדי להציג את כל המציאות שביטודה טובה אף לדעתו - באור הגרוע, פירושו של דבר שאינו באמת בעל חרץ, החרץ הזה מצוי בדמיונו בלבד, ואם כן במה הוא בעל חרץ?

אלא הענין הוא, שטעמו של המן לשנאת ישראל טובה אך ורק לו ולשכמותו, ומצידו באמת שונא את ישראל תכלית שונאה - אלא שלעולם לא יוכל לספר על כך לאי מי מאומות העולם, לכן בשבילים צריך המן ללשנה"ר.

ומהו רעיון זה, שהוא שורש לשנאת המן, אשר הוא כמו כן לכאורה שורש שנאתו? אנו הבלתי מוסכרת, ושנאת השי"ת עצמו לאיש הרע הזה?

הענין, שכן באופן הטבעי ישראל הם עצם מעצמות הטבע הנברא, וכמאמרם ז"ל אי אפשר לעולם בלא רוחות ובלא ישראל. וליתר דיוק ישראל הם המציאות האמיתית לכשעצמה, וכל יתר המציאות טפלה היא אצלה. לא יתכן מציאות בלעדית ואת זאת ידעו כל העולם, כאשר ניסו זאת והעולם עצמו התמרד ולא איפשר את איבודם של אומה זו, וזו גופא שורש שנאתם. דוגמת ההכרחים של החיים בעצמם, הכל יודעים שיש צורך באורח חיים בריא ומוסרי. אף אחד לא אוהב את זה והרבה מעדיפים היו להתמרד ולעשות ההיפך ואכן הרבה כך עושים. אמנם גבול אחד בד"כ לא עוברים - לא זורקים את העולם לאבדן מוחלט, הם יודעים כי סוכ"ס הדבר אינו טוב עבורם. יש גבול אשר אותו אסור לעבור. הם מנסים להשתחרר מהעול, אך לא לכפור בצורך שיש לעולם לאותו העול וכיו"ב.

עמלק ובראשם המן, המה יסוד מחודש בבריא. יסוד המתכחש

רוממות המידות

חיזוק ההנהגות והמידות

ככלות 30 שנה לפטירתו של פוסק הדור מרן בעל ה"אגרות משה" זצוק"ל ביום י"ג אדר שני ה'תשמ"ו, נביא כאן קצת ממעשיו הגדולים אשר יראונו את הדרך שנקל בה.

גאונות בהטבה לזולת

שח הגרמ"מ שוליונר זצ"ל: סיפר לי פעם ראש ישיבה אחד, שהוא היה פעם בארצות הברית לאסוף ולהתרים בשביל מגבית שנערכה עבור הישיבה שלו, וכמובן שכשהוא שהיה בארצות הברית הוא נכנס לר' משה פיינשטיין. ר' משה קיבל אותו בסבר פנים יפות והציע לו הצעות וכו'. תוך כדי הדברים מספר הראש ישיבה ההוא לר' משה שהוא מתעתד להיות בטורונטו, ובקרביו הוא עומד לנסוע לשם. אומר לו ר' משה, 'אתה... בטורונטו?!' אולי תהיה שם אצל פלוני'...

הפלוני ההוא היה עשיר מפורסם שם. 'אולי תהיה אצל פלוני?' הוא אומר, 'כן, אני חושב להיות אצלו'. אומר לו ר' משה, 'באמת קשה להטריח, אבל אם בין כך תהיה אצלו... יש לי איזה מכתב לכתוב לו, אולי בהזדמנות זו יהיה אפשרות להטריח אתכם להיות שליח מצוה למסור לו את המכתב'...

אמר לו הראש הישיבה ההוא, בחיפ לב, 'ידאי, בשמחה רבה...' הוא היה בטוח שהיתה איזו שאלה, או איזה ענין שהוא עומד אתו באמצע או בסוף שצריך לכתוב לו.

פרשת זכור נדרשת יפה בזמני גלותנו, על כל תקופה ותקופה עת עומדים עלינו לכלותינו, והקב"ה מצילנו מידם.

כתב המשנה ברורה (ריש סימן תרפה) סידור הדי' פרשיות "השניה היא פרשת זכור לזכור מעשה עמלק, וקורין אותה בשבת שלפני פורים לסמכה למעשה שהיה מזרע עמלק, וכדי להקדים זכירת מחיית עמלק לעשייתה, וכדכתיב והימים האלה נזכרים ונעשים".

נראה כי יש להוסיף טעם בדבר, שמאחר שחודש אדר הוא זמן של אהבת ד' מחמת זה ש"הדר קיבלוה מאהבה", אשר על כן ההקדמה הראויה ליום הפורים, היום שבו מתבטא הגילוי הברור של אהבת ד', הינה זכירת מעשה עמלק והתעוררות לשנאתו, שכן אהבת ד' תבחן בשנאת הרע, כמו שכתוב "אוהבי ד' - שנאו רע"!

כפי שידוע מה שאמר מרן הגר"ב ליבוניץ זצוק"ל כי הוא בוחן את דרגתו באהבת ד' על פי מידת שנאתו לרשעים!...

ידוע גם כן, מה שפירש מרן הגר"י זצ"ל על הפסוק "הלא משנאין ד' אשנא במתקוממין אתקוטס תכלית שנאה שנאתים ולאויבים היו לר'".

ולכאורה יש להבין מה פשר ההוספה "לאויבים היו לר'", הרי כבר אנו אומרים כי "תכלית שנאה שנאתים"?

ופירש הגר"י זצ"ל על פי מעשה שהיה באחד שלא היה עם הציונים, אבל סיפר שהלך לשמוע איהו מטיף מרבני מזרחי, אמר לו על כך הגר"י: כיון שאצלק המחלוקת עם הציונים הוא רק מחלוקת בשיטה והשקפה שכלית, אם כן אתה מוסגל לשמוע את אותו רב הדרוש, אבל אילו היית מרגיש שהציוני הוא השונא הפרטי שלך, כלום היית יכול לילך שם לשמוע? ... וזהו שאמר דוד המלך ע"ה "לאויבים היו לר'!"

נמצא כי מכח שנאתו המחויבת לעמלק ולכח הרע אותו הוא מייצג, עלינו לקבל את התורה באהבה - "הדר קיבלוה מאהבה", שכן שנאת הרשעים היא המודד לאהבת ד'.

וכה כתב מרן הגה"ק רבי אלחנן וסרמן זצוק"ל הי"ד: "והנה מקור כוחו של עמלק מפורש בכתוב כי הוא מרפידים "שרפו ידיהם מדברי התורה" וע"כ הכלי זיין היחידי נגדו הוא התפשטות לימוד התורה, וכאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וכל אדם מישראל הלומד תורה, פרק משניות או דף גמרא, ממוחקה, מחליש במדה ידועה כחו של עמלק ויש לו איזה חלק במצות מחיית עמלק. וזה מועיל יותר מכל טכסיסי המלחמה נגד עמלק, ואף כי דבר זה אינו מוחש לעיני בשר ... ואין אלו דברי דרוש, כי צריכין אנו להאמין בפירוש רז"ל המקראות, שהן דברים כהווייתן ממש... והננו רואים כי העמלקים בעצמם יודעים ומכירים דבר זה היטב וע"כ עיקר השתדלותם להשכיח את התורה מישראל..."

כל מילה נוספת מיותרת, ולואי שהדברים יהיו לנגד עיננו.

בברכת השבת שהיא מקור הברכה העורך

לעצם הצריכותא הזו, ומוכנים מראש לעבור את כל הגבולות מכיוון שבדעתם הרעה גבולות אלו אינם ראויים להתקיים באמת ואדרבא, גבולות אלו המה ח"ו הורסים את העולם ולא בונים אותו. עפ"ל.

ממילא יתבאר היטב הכל: בינם לבין עצמם העמלקים סבורים כי יש להשמיד להרוג ולאבד ח"ו מכיוון שהעולם יסתדר יותר טוב ללא היהודים במצבם הטוב והמטיב לעולם. טוב זה גופא, הוא כאילו ההרס של הבריא ח"ו. אך העולם כולו אינו סבור כך, והוא סבור שהעולם דרוש לו תיקון, והמוסרי והקריב לאלקים הוא המתקן ואילו הרחוק מה' הוא המקולקל וההרסני. ממילא המן, בעלותו לגדולה, מבאר לאחשוורוש וחכמיו כי היהודים הם לא מוסריים. כלומר הוא סבור כי הרע טוב הוא, וממילא ליכא דידע כהמן לבאר כי הטוב רע הוא. ובלי זה לא יאמינוהו הגויים ואדרבא, לו היו מבינים היו קורעים את המן כדג. וכפי שאחר כך, כשאסתר הצביעה על שזו תכליתו, שהעולם יהיה ללא יהודים וללא אסתר, אכן אירע, שכן הוא איש צד ואובד, לא ליהודים בלבד לא לעולם כולו, לעצם המציאות אשר היהודים הינם בסוכ"ס ביטוי של אותה המציאות וכמו שנתבאר. וא"כ יש לבאר כיצד אירע שאיש רע זה הפך למרומם מעל כל השרים אם אסור לו להראות מיהו באמת, ובאם יראה לכל מיהו הרי שמדי ימצא עצמו על עץ גבוה?

והענין לכאורה נפוץ בביאור כיצד ניתן להבין שאומה זו זוכה לכינוי "ראשית גויים" בפי בלעם ובכ"ז "אחריתו עדי אובד". כלומר שיש להם מעיקרא בית יד ושייכות ליקרא ראשית על גויי הארץ, וראשיתו אבדה. ויש לבאר הדברים.

יש נקודה בה עמלק שייכים לאל הגויים, והוא בכך שהם יודעים איך לדחות את הקץ. בקריעת ים סוף כל העולם חל מפני ה' וחושבים הנה הנה אנתנו ניאלץ להשתנות. ישראל עומדים לבא אל המנוחה והנהלה ואנו ניאלץ לתקן את מעשינו או להיאבד מן העולם. ועמלק באים ו"מנחמים": לא דאגה, יכולים הכל להמשיך כמקדם. לא קרה כלום. ישראל יצאו ממצרים ובכ"ז אנתנו נשב לבטח. וממילא בכל מקום בו יהיה צד שאפשר יהיה לדכא את ישראל עד עפר, באים עמלק: אחרי חטא המרגלים הם מבינים בנזם השופטים - עמלק חוננים עם מדין בעמק ומשפילים אותנו כמה שיותר, וכן בזמן אחשוורוש, ישראל נמצאים בשפל המדרגה - זה הזמן לרומם את עמלק מעל כל הגויים, לנהל שפלות זו ולדאוג שלא תזנח "חלילה" לטובה.

המתבונן בשורות אלו, ומבין את משמעותן, אין לו צורך בשיחות מיוחדות. השנאה עולה מאליה וממריצתנו לרצות במחיקת זו האומה, בהבינינו שאם אכן אוהבים אנו את בוראינו, עלינו לשאוף תמיד בעקירתו מן העולם, הוא וכל יורשיו, תלמידיו וממשיכי דרכו. להשמיד להרוג ולאבד.

ואו יהיה השם שלם הכסא שלם. בב"א.

ר' משה מתיישב מיד לכתוב, הוא כותב... מהר, מהר, בזריזות האופיינית לו. גומר לכתוב, מניס את המכתב למעטפה, סוגר וכותב על המעטפה - לכבוד אותו פלוני, ומוסר לו את השליחות. הראש ישיבה ההוא נוסע, מגיע לטורונטו, ודבר ראשון שהוא עושה, הוא עושה שליחותו של ר' משה, הוא נכנס אל העשיר ההוא, יש לו הרי 'שליחות' מר' משה?... כשהוא נכנס, ההוא מקבל ממנו את המכתב, פותח אותו, קורא בו... ומתחיל לחייך... היה זה 'מכתב המלצה'... מכתב המלצה שכתב ר' משה, אל אותו גביר מטרונטו, עבור הראש ישיבה ההוא. ר' משה לא סיפר לו 'אני כותב לכם מכתב המלצה'...

זה 'גאונות'... זה 'רשכבה'... זה 'גאון הדור' בחסד! גאון הדור בהטבה! הוא לא אמר לו, 'כן, אני כבר כותב לכם מכתב ומסדר לכם את הענין עם הגביר ההוא', ומיד יהיה לו כלפיו הרגשת הכרת הטוב, וכבר הוא יהיה עם הרגשה שאינו יודע איך הוא יצא ידי חובה כלפיו, אלא להיפך...

מספד בפורים

אף על פי שימי הפורים אסורים בהספד, מ"מ כשנפטר הגאון רבי משה, והעול את ארונו לקבורה בארץ ישראל ביום פורים דמוקפין, הורה מרן הגר"ש איערזבאך זצוק"ל להכניס מיתנו לתוך ירושלים, שיתכנסו כל בני העיר להספידו וללוותו לבית עולמו כראוי לכבודו של גדול הדור, ללא שום שינוי עקב יום הפורים.

עוד הורה אז הגר"ש שלא לערוך משתאות וחגיגות בליל הפורים ככלל שנה, באמרו: איך נשמח בשעה שהגאון רבי משה מוטל בין שמים לארץ...

לתרומות והנצחות, תגובות והערות, בטל': 0722-588477

או במייל: b264464@gmail.com

לקבלת הגליון במייל שלחו בקשה למייל זה.

For dedication and sponsorship send to b264464@gmail.com

הוצאת הגליונות השבוע
נתרם לעילוי נשמת פוסק הדור שר התורה
מרן הגאון רבי משה פיינשטיין זצוקללה"ה
ע"י אחד מתלמידיו הגדולים שליט"א

שנאת הרע - שלימות ההטבה

בסדר הארבע פרשיות שקבעו לנו חז"ל סידרו כי אחרי פרשת שקלים באה פרשת זכור, ולכאורה זהו דבר והיפוכו. פרשת שקלים מלמדת אותנו את מידת הנדיבות. ואילו בקריאת פרשת זכור אנו באים לחדש בקרבנו את האכזריות כלפי עמלק בלי שום רחמים וחמלה. בפרשה זו נצטוונו לנפץ את ראשו של כל תינוק עמלקי באכזריות! ללא רחם! הכיצד משתלבים שני תכונות הללו?

אמנם, הגה"צ רבי אליהו אליעזר דסלר שליט"א, מאיר את עינינו כי אדרבה שני פרשיות הללו משלימות זו את זו: כי הלא זה ברור שאין מעלה במעשי נדיבות כאשר אין נעשים מתוך חשבונות אישיים כל שהן, אם מפני שהוא רוצה למצוא חן בעיני אחרים ולקבל מהם שבחים על נדיבותו... או מפני שנוח לו להיות טוב עם כולם כדי להרבות לעצמו חברים שיהאבוהו, וכן לפעמים זה יכול לבוא מפני שהוא חלש אופי וחסר לו האומץ להגיד 'לא!', וכן כל מיני הרגשות כיוצא באלו.

המעלה האמיתית של הנדיבות אינה אלא כאשר אדם חי מתוך אחריות על הכלל, והוא לא דואג וחושב רק על טובת עצמו ורווחיו האישיים. אדם כזה שהתעלה מהפרטיות שלו ומנהל את חייו ברגש של אחריות כלפי כלל הברואה, גם אם בטבעו הוא חלש אופי, ואינו מסוגל לראות איך הרגעים זובוב... הוא מתרומם מעל התולשות שבטבעו כאשר הוא רואה שצורך הכלל דורש את זה.

ולכן כאשר הוא הכלל רואה כאלו שמקלקלים את הברואה והורסים את הקדושה בעולם, הוא שונא ומתעב אותם בכל ליבו, הוא לא מסוגל לסבול שיש אנשים שעוברים על רצון ה', ובריתא דקדושה הוא עומד מולם להרגם ללא רחמים. [כמובן שאדם כזה אף אינו מוכן בשום אופן להבליג כשהוא מוצא גם אצלו מעשים כאלו]. ובמצב כי השנאה הפנימית לרע ולכל נושאי כליו, מהוה מבחן לאדם עד כמה הוא באמת דואג לטובת הכלל, ולא מפני שזה נוח ונעים לו אלא מפני שזהו הטוב האמיתי. (שערי הזמנים) (החדש)

מעשה עמלק - דוקא בנחשלים

ככלות י"ב חודש לפטירתו של מרן הגר"ש הלוי וואזנר זצוק"ל מן הראוי להביא את דבריו המפורסמים שנשמעו בעצרת שהתקיימה בירושלים בחודש תמוז תשס"א. וכה היו דבריו: מצטרף אני בזה אל המחאה של הגדולים והצדיקים וכל הקהל הקדוש. הדבר הוא פשוט מאד, שאין לתת לחילונים שוט דריסת רגל כלל להכנס אל היכלי הישיבות, ולהשפיע על בחורים לעזוב ספסלי דבי מדרשא ולהתגייס לצבא.

ואף שהם אומרים שכל כוונתם היא להקים מסגרת עבור אלו שנפלטו מהישיבות, ועוד טענות הדומות אלו, אולם עלינו להכיר כי גם עמלק אל היה בכוחו להזיק לבני ישראל, שהרי ענני הכבוד הקיפו אותם ושמרו עליהם, ורק על אלו שהענן פלט אותם, היה בכוחו של עמלק לשלוט, וכמו שאמר הפוסק (דברים כה) ויזנב כל כך של הנחשלים אחריך וגו'. ואף שלא היה בכוחו לשלוט אלא על אלו שהענן פלטם, בכל זאת הזהירה אותנו

פרשת זכור

רוממות המועדים

מפני רבותינו

מרן הגר"ש אויערבאך שליט"א

חובת קיום מחיית עמלק

הנה, תקנת חז"ל היא להזכיר מחיית עמלק על ידי הקריאה. ומבואר דלאחר שתיקנו לנו חז"ל קריאה זו, הרי שהוא החיוב והאמצעי להגיע למחיית עמלק. ואף שיוצא ידי חובה בשמיעה לחד, ובדואי כן הוא, כי רחמנא ליבא בעי, מ"מ עיקר העבודה אינה בשמיעה גרידא, אלא שישפיע על לבו ובוה נבחן האדם, כי "צדיקים לבם ברשותם" (קהלת רבה ה"א), והחיוב הוא "מכל משמר נצור לבך כי ממנו תוצאות חיים" (משלי ד, כג).

כל אחד מחויב בזה לחיות ולהרגיש את המצוה ולהגיע למעשה, והוא שכתב החכם מכל אדם "דעת חדרים מלאו" (שם כד, ד), וכביאור הגר"א ז"ל שהשכל יתפשט בחדרי הלב ויגיע למעשה. וחייב האדם לעורר את עצמו, בכל זמן, ובמיוחד בזמן שתיקנו חז"ל לקרוא בפרשיות הללו, וכמו שכתב השל"ה הק' שכל מציאות הפרשיות לפי הזמנים השונים אינם במקריות, אלא כל זמן לפי עניינו. וכמו בפרשיות המועדים שבהם ברור וגלוי השייכות לזה, כך הוא בכל פרשה בזמן שקוראים בה, וכן הוא גם בתקנת קריאה זו.

ומעתה יש לנו להתבונן מה השייכות שלנו למצוות מחיית עמלק.

עמלק - עצמות הרע

איתא בגמרא (סנהדרין כ"ב), "שלוש מצוות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ להעמיד להם מלך ולהכרית זרעו של עמלק ולבנות להם בית הבחירה". ויכתוב זאת וזכרון בספר" שנאמר על מחיית עמלק לדעת רוב הראשונים הוא חיוב של מצות עשה דאורייתא. ובביאור מצוה זו אין כוונת הבואר יתברך מצד רגש הנקמה שמוטבע בטבע האדם, ולא עליו ציונו הבואר. אלא מצוה לעקור את שורש הרע וכמו שיתבאר. דהנה, מובא בשם הגר"א ז"ל דיש שבעים כחות באדם, ובכל אחת משבעים האומות יש בתכונותיהם ובמידותיהם כח רע, שאותו כח הוא המיוחד לאותה אומה. ולפני מתן תורה חיוז הקב"ה על אומות העולם וביקש לתת להם את התורה (תדבאר"י כד ובפסיקתא), ומה שלא רצו לקבלה כל אומה הוא מצד אותו כח הרע שבה, שהוא היה להם מעכב ומפריע לקבלת התורה, ועם ישראל הוא הנבחר והזך. ומבאר הגר"א שם שעמלק אינו כשאר שבעים אומות שיש בהן תכונות רעות, אלא הוא רע בעצמו וכל עצמותו ומהותו הוא רק רע. ולאחר שיצאו בני ישראל ממצרים ואחרי גס קריעת ים סוף "נמוגו כל יושבי כנען", שכל האומות היות בהם חרדה ופחד טבעי מן י"ד ומשיחו, ועמלק שהוא כח הרע בעולם - "ולא ירא אלוקים", הוא שיצא להלחם בד' ובעם ישראל, והוא הברואה של 'זה לעומת זה' שבה מנהיג הקב"ה את העולם, כח הרע בעולם כנגד כח הטוב של עם ישראל הזכים.

כח הרע אחרי חטא עץ הדעת

והנה לפני חטא האדם הראשון, אף שהיה כח הרע בעולם, מכל מקום לא היה לרע חלק בתוך הטוב והוא היה מובדל ומופרש, ואף שהיה לאדם בחירה הוא היה בעל בחירה להכנס אל כוחות הרע, כמו שהאדם הוא בעל בחירה להכנס אל תוך האש, וכמבואר בנפש החיים (ש"א פ"ו). אך לאחר חטא הנחש נכללו ונתערבו גם כוחות הרע בעצמו, והרע נמצא בתוך האדם ממש. וכן הוא בלשון "חובת הלבבות" שהרע נמצא בגופו ומחשבותיו של אדם, עד שאם מתעורר באדם רצון מסוים, אפשר שאינו יודע שזה הוא מכח הרע, ובאמת אינו מעצמו.

וזהו שאמרו בגמ' "המן מן התורה נמין, המן העץ". דהיינו ששורש המן, שורש הרע בעצמו, הוא בחטא עץ הדעת.

ועיקר תכליתנו לשרש ולעקור את הרע מתוכנו שלא יהיה לו שורש וזכר, ובזה האדם מקרב את ביאת משיח צדקנו בב"א ואת היום שיהיה ד' אחד ושמו אחד.

ואיתא בזהר (ז"ח פרשת נח) דאם היה ב' כנישתא חדא ויהיה בו תשובה שלמה מיד היה משיח בא - "אמר לו ר' אליעזר חייך דאי יחרון בתשובה ריש כנישתא או חדא כנישתא בזכותם יתכנס כל גלותא". כי כל המעכב הוא הרע שבתוכנו, ומיד כשיעקר הרע - השאור שבעיסה, ודאי שאין מקום לעמלק שהוא כח הרע, ויסתלק כל המעכב לגילוי הגדול של ד' אחד ושמו אחד.

מי הראוי למחיית עמלק

נבאר לנו בבניאים מי הוא הראוי למחיית עמלק ומי יכול שימחה עמלק על ידו, והוא יהושע שנצטוו על כך כדכתיב "ויאמר משה אל יהושע וגו' וצא הלחם בעמלק וגו' ". ומעלתו של יהושע הוא עמלו בתורה - "היושע נער לא ימיש מתוך האוהל" ומגדלו עמלו ואהבתו לתורה חיכה למשה רבו לרגלי ההר עד שירד מן השמים [ובחז"ס האריך בזה, במה שיהושע הוא אשר נבחר להלחם בעמלק ע"י גיעתו בתורה, ובבחינה מסוימת יצא בתורה יותר ממש רבינו, ואכ"מ].

והיינו, דלהגיע למצב של הכנעה ומחיית כח הרע, למחות את עמלק שהוא שורש הרע, שייך רק ע"י עמל התורה, על ידי הידבקות בד' יתברך בעמל התורה. והוא עיקר עמלנו לעקור את הרע מתוך הלב, לשרש אחר הנטיות הרעות והתשוקות העצמיות. שהן הנה כח הרע והמעכב למחיית עמלק ולגילוי כבודו יתברך.

וכשאדם זוכר את החיוב, כשהרע נמחה אצלו בלב, נמחה אצלו זכר עמלק, והוא כבר קיים זאת בפועל. וכמו שכתוב שהקב"ה אמר לדוד, אתה מסרת נפשך לבנות את ביתי אך אתה לא תבנה את ביתי כי אם שלמה. וביאורו, דהיינו שהקב"ה אמר לדוד, אתה כל כך רצית ומסרת נפשך, אי"כ אתה כבר לא צריך ביהמ"ק, כי אתה כבר בנית אותו בעצם הרצון, ורק את המעשה בפועל של הבניין, בנך אחר כך יבנה.

לעקור ולשרש את ה"אשר קרך"

ויראה להשיב אל לבו, לא להיות במצב של "אשר קרך". ובחז"ל (תנחומא תצא ט, פסיקתא ג'), משלו משל לבן בליעל שקפץ לאמבטי הרוחות והקדיה לפני אחרים. כי מעשה עמלק היה ללא דעת ושכל, והוא בא בזמן אחר שהיה מצב בעולם של "נמוגו כל יושבי כנען" כי נפל עליהם פחד ד', חוץ מעמלק שהיה הפוך מהשכל, כי הפך השכל היה כל המהות של יצר הרע.

זהו כח הרע לפעול אף שהוא אל לבו וללכת בדרכי החכמה, כי לצינות אחת דוחה מאה תוכחות, אף שאין שום הגיון ודעת בליצנות, מכל מקום היא פועלת יותר מהתוכחות כולן.

כאשר פועל באדם כח הרע הוא מציאות של "איהוה שוטה המאבד מה שנותנים לו", כשכאן בעולם הזה יכול בכל רגע ורגע ללקט מרגליות ולקנות קניני נצח. ועל זה בכה רבנו הקדוש ואמר (ע"י יב), "יש קונה עולמו בשעה אחת", על מה שיכול האדם לקנות בכל רגע מחיי חיותו, ובהפך מכל דעה הוא מאבד הכל, ומעביר את זמנו בהבליז ובתשוקות חולפות.

ומחיית האדם, להשיב אל לבו וללכת בדרכי החכמה, ולאדם מערכי לב להכין דרכיו שיהיה קנינו קבוע בקביעות, כי אם האדם נתון להשפעות ולסביבה אין בו אפילו ריח של עבודת ד', וצריך לעמול להיות לכל הפחות מתחיל ביציאה מן ההרגל הטבעי ומשורש הרע שהוא היפך השכל, ולשים אל לבו את ההפסד הנורא שיש לו ולעולם בכל רגע, ולהתרחק משורש הרע שהוא הפוך הדעת. וכשהאדם לא גודר את עצמו ולא פוקח את עיניו הרי שגם אם קנה משהו ברוחניות, הקניינים באים לידי היזק, כי "נח לאבדם ככלי זכוכית" (תנא ד, טו,א), וכשמוציא את עצמו מכל ההשפעות החיצוניות והמסכיבה אז יזכה בס"ד להתעלות ולזכות דברים הנצחיים

[נכתב על ידי אחד השומעים]

התורה הקדושה באזהרות חמורות כאלו שלא מצינו באף אחר משונאי ישראל, וכמו שנאמר (שם, יז) זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים, (שם, יט) תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח.

ואם כן ממילא, טענה טפשית היא זו שרוצים לגייס רק אלו אשר בית המדרש פלט אותם, הרי זה ממש מעשה עמלק, ואשר על זה ציווה לנו התורה זכור, מחה תמחה, לא תשכח.

ולכן עלינו לעמוד על המשמר שלא תהא פרצה בחומת הדת, וחובה מוטלת עלינו לחזק ולעודד את הנחשלים, שתהא התורה מגינה גם עליהם. ועלינו להכריז, כי כל התגייסות לצבא, אף אם זה במסגרת מה שנקרא ה"נחל החרדי", יש בזה משום ביטול תורה, ומהווה פרצה גדולה בחומת היהדות, ועלינו לעשות כל אשר לא לדינו, למנוע ולבטל דבר פסול זה, שלא תהא כזאת בישראל. - מקום החותם. (מפי נכדו הגר"י וואזנר שליט"א)

כח עמלק למנוע אהבת התורה

הגאון האדיר רד"צ קרלנשטיין זצוק"ל עורר בשיחה לפני פורים: עמלק וכת דיליה, עיקר רצונם הוא למנוע את האהבה שיש לישראל אל התורה, להפריע את זה ולקלקל את זה, מפריע להם שיהודים אוהבים תורה! שיהודים לא רק לומדים תורה, אלא אוהבים את התורה, ואהבה עם כל הלב... עם כל החיות של אהבה! הם משחיתים ומצננים את ההרגשות שיש לכל אחד מאיתנו כלפי התורה.

וזה מה שרצה עמלק כבר לפני מתן תורה - "ויבא עמלק, מיד לפני מתן תורה כבר התחילה המלחמה, על האהבה, על הברען שיש בלב כל יהודי, בלב של כל בחור ישיבה, כלפי התורה, אהבה גדולה יותר מהאהבה של אב לבנו! התורה היא כל החיים שלנו! ואת זה עמלק רצה לשבור, הוא קבל מן השמים כח לשבור, והוא שבר ומיעט ועדיין ממעט, אמנם לא לגמרי כי הקב"ה לא יטוש אותנו, אבל כוחות הרע ממעטים את הרגשות הלב שלנו לתורה.

ובזה יובן הפלא הגדול מה קורה איתנו, התורה היא הרי כל החיים שלנו, ואין דבר שמשמח את ליבנו כמו ללמוד סוגיא, אין עוד דבר שנותן לנו חיות וכח לחיות כמו התורה, בתורה יש סם אשר מחיה את האדם ומעודד אותו, לו הינו זוכים ומרגישים כמה נעים וכמה טוב ללמוד קטע גמרא... ולא לדבר אם לומדים גם ראשונים... ולא לדבר אם מתעמקים... ואם זוכים גם כן להבין... הלא צריך להיות שמי שעוסק עימה בתורה יהיה מלא רגשות לתורה, היה צריך להשתפך, איפה ההשתפכות הרגש שלנו לתורה!?

אמנם הדרך פשוט, זהו אותם כוחות הרע שקיימים בבריאה שמחלישים את האהבה שלנו לתורה! ובלי אותם כוחות רע, הלבבות שלנו היו משתפכים לתורה, כמו שאבא משתפך כשמחזיק את בנו הקטן - ויותר מזה! ומדוקדק מה שאמרים גדולים שנס פורים החזיר לעם ישראל את הרגש הלב והאהבה שהיתה להם לתורה, והתחילו פתאום להרגיש אהבת התורה נוראית, שהרי נחלש כוחו של עמלק. (כתיב תלמידו הרב שלמה לך שליט"א)

- וכי מה הענין להרוג את הצאן והבקר, לא תהיה מזה שום תועלת. להיפך, ניקח את הצאן והבקר ונקריב קרבנות לה', מבלי שום נגיעה אישית ח"ו. ומה לא טוב?...
 "וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל הִנֵּחַ פֶּה לַיהוָה כְּשֶׁמֶעַ בְּקוֹל ה' הִנֵּה שֹׁמֵעַ מִזְבֵּחַ טוֹב לְהִקְשִׁיב מִחֻלָּב אֵילִים, וְגו', יֵצֵן מֵאֶסֶת אֶת דָּבָר ה' וַיִּמָּאֶסֶךְ מִמֶּלֶךְ" (שם, כ"ב-כ"ג).

הנה נא, אם נבין את מה שמתחולל כאן, הלא זו טרגדיה נוראה!... שאול בחיר ה' מתהלך עם הרגשה נקיה וברורה - "הקיימותי את דבר ה'!" ולמי הוא אומר את זה - לנביא! הוא מדבר לפני ה' ואומר "הקיימותי את דבר ה'". הוא חושב באמת ובתמים "הקיימותי את דבר ה'". והנביא לא אומר לו "לא הקיימות את דבר ה'!" - שזו גם כן צרה גדולה... אלא הוא אומר לו "מאסת את דבר ה'!" זה לא רק ניגוד - שלא הקיימות את דבר ה', אלא מאסת את דבר ה'! דבר ה' היה אצלך מאוס ומבוזה!...

"החפץ לה' בעולות וזבחים", וכי אתה עושה חשבונות לרבונו של עולם? אם הקב"ה אומר "והחרמת משור ועד שח" - כך צריך לעשות! "הנה שמוע מזבח טוב להקשיב מחלב אילים".

"וירב בנחל" - אומרת הגמ' ביומא (דף כב ע"ב): אמר ר' מני על עסקי נחל. בשעה שאמר לו הקב"ה לשאול לך והכית את עמלק אמר ומה נפש אחת אמרה תורה הבא עגלה ערופה, כל הנפשות הללו על אחת כמה וכמה. ואם אדם חטא בהמה מה חטאה וכו'. יצתה בת קול ואמרה לו אל תהי צדיק הרבה". הוא אמר שזה בזבוז להרוג סתם, אפשר לקחת את הצאן והבקר כדי לזבוח לה'. אומר לו שמואל: "הנה שמע מזבח טוב להקשיב מחלב אילים". אלו פסוקים גוראיים.

בן אדם יכול למאוס את דבר ה', ולחשוב שהוא מקיים!... הרי סוף כל סוף החיים חולפים, השנים חולפות, ולבסוף יצטרכו לתת דין וחשבון. מרגלא בפומיה של ה"חפץ חיים" ויע"א שהתעוררות הכי גדולה לאדם היא שיחשוב שהוא יצטרך להתראות שוב עם כל הימים שלו... כשבן אדם יבא לעולם האמת הוא יצטרך להתראות שוב פעם עם כל הימים שחלפו לו בעולם הזה. יעבירו לפניו את כל הימים בכסרט נע, והוא יראה איך שזה נראה... והוא לבדו יכתוב את גזר הדין... ושם זה עלמא דקשט, אין התחכמויות. ומשאת נפשו של כל יהודי היא שהוא יוכל לבוא לפני הקב"ה ולומר: "הקיימותי את דבר ה'". והשאלה, אם לא יגידו לו "מאסת את דבר ה' רח"ל. זו הבעיה הגדולה.

ומה העצה לזה, כמובן ללמוד תורה באמיתיות, אבל עדיין בן אדם לא רואה אם הוא מקיים את דבר ה'. ולכן צריך להעמיד את עצמו במבחן תמידי, שלא להשלות את עצמו.

כי הנה יתכן אדם שבפעולותיו מהרס ומחריב את התורה, הוא עושה פעולות שהקב"ה לא מעוניין בהם, הוא מואס את דבר ה', ועדיין הוא מתהלך עם הרגשה "הקיימותי את דבר ה'"... יש הרבה אנשים שמתהלכים עם בטחון עצמי מופרז של "הקיימותי את דבר ה'"... לא רק הקמתי, אלא הקיימותי. - הוא עושה דברים גדולים, והוא חושב שבכך הוא מקיים את דבר ה', ולמעשה עורבא פרח, זה לא 'הקיימותי' אלא 'מאסת'! לפעמים זה במזיד, ולפעמים בשוגג, ולפעמים זה דמיונות.

כך זה אצל כל בן אדם ברשותו הפרטית, ולפעמים גם ברבים, ולפעמים בקבוצות, ובמפלגות, ובחוגים - הוא מתהלך בסיפוק ואומר "הקיימותי את דבר ה'". ובאים גדולי הדור ואומרים לו: תדע לך, זה חורבן הדת! זה דברים שלא שערום אבותינו! דברים שאף פעם לא היו! זה נקרא למאוס את דבר ה'! "און ותרפים הפצר" - לעשות דברים חדשים שלא ידעו עליהם - ואפילו שזה עם כוונה טובה, הרי את שאול אף אחד לא חושד שהוא לא עשה לשם שמים, אדרבה, הוא דן ק"ו והוא אחז שזה על פי דין - שאול בחיר ה'!... ומה היתה הטענה עליו, אמר מרן רבי ישראל סלנטר ויע"א: אבל צריך לעשות מה שהקב"ה אומר!... ולעשות להיפך - זה לא מאוס את דבר ה'.

וההמון הנבער מדעת לא מבין את זה. ההמון יגיד ששאל עשה דבר גדול, פעולה חיובית מאד; במקום לאבד את כל השלל הוא עשה מזה קרן קיימת לקרבנות לקב"ה. רק כבוד שמים יהיה מזה.

מי שלא תורתי - באמת לא מבין. אבל הנביא אומר, וזה נקבע לדורות כי "כל נבואה שנצרכה לדורות נכתבה", להודיענו שזה נקרא "מאסת את דבר ה'".

"כִּי חֲטָאתָ קֶסֶם מְרִי וְאָוֶן וּתְרָפִים הִפָּצַר" (שמואל א טו, כג)

הרה"צ רבי עמרם בלוי זצוק"ל ישב בבית מרן הגרי"ז ויע"א במוצש"ק אחד, כשהמתינו לזמן תפלת ערבית, והימים ימי רעיון "זכר להקהל" במוצאי שמיטה, אותם הגו חוגים מסוימים אשר בדרך כלל ענין דקדוקי מצוות אינו מענינם כלל וכלל - מחד גיסא, ומאידך גיסא - לא חיישי כלל ל"בל תוסיף", ואמר על זה רבי עמרם: "עבודה זרה חדשה!..." "א" ניע עבודה זרה!..."

בגנה מרן הגרי"ז ואמר: ר' עמרם איננו בלתי-צודק ["איז נישט אום גירעכט"], שהנה בתרגום יונתן על הפסוק "כי חטאת קסם מרי ואון ותרפים הפצר" איתא: "ארי כחוב גבריא דשאלין בקסמא כן חובת כל גבר דמסרב על פתגמא דה', וכחובי עמא דטעו בתר טעותא - כן חובת כל אנש דפצר ומוסיף על מילי נביא", הרי ש"אנש דפצר ומוסיף על מילי נביא" - חטא זה הוא כמו חטא של "און ותרפים" - "כחובי עמא דטעו בתר טעותא", דהיינו כחטא עבודה זרה... הרי שענין "הפצר" (לשון תוספת, רש"י שם) - "מוסיף על מילי נביא" - הוא ענין "און ותרפים"... ועיי"ש ברש"י.

"וְיָצְרָנוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנִּתְחִים וְגו' אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ"

(ח,א)

יש לדקדק, כי בפסוק זה המדבר בעולת בקר נאמר "וְיָצְרָנוּ" - לשון רבים, לעומת זאת בעולה הבאה מן הצאן נאמר "וְיָצַרְךָ הַכֹּהֵן אֹתָם" - בלשון יחיד, ויש להבין את טעם החילוק בזה?

ביאר הגאון רבי דוד מינצר שליט"א: הנה לפי המבואר ביומא (כ"ב), התמיד קרב בטי' כהנים, והאיל קרב בטי' כהנים, ופר קרב בכ"ד כהנים. ומבואר שם, שבטלה ובאיל כהן אחד מקריב את הראש ואת הרגל, וכן שאר איברים לעולם אינם קרבים אלא ע"י כהן אחד, ולא תמצא אבר שקרב ע"י שני כהנים. לעומת זאת בהקרבת איברי הפר נאמר "הראש באחד והרגל בשנים", וכן ישנם עוד איברים אחרים אשר היו מקריבים אותם ע"י ב' או ג' כהנים. ומדוקדק היטב, שכאשר הפסוק מדבר בעריכת אברי הפר, הוא מרמז לזה כאשר הוא נוקט "וְיָצְרָנוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנִּתְחִים" - בלשון רבים, שהרי ישנם איברים שצריך להם כהנים רבים לעריכתם, אולם כאשר הוא מדבר על עריכת איברי עולה הבאה מן הצאן, שם נאמר "וְיָצַרְךָ הַכֹּהֵן אֹתָם" - בלשון יחיד, שהרי כל איבריהם אינם קרבים אלא בכהן יחיד.

"וְשַׁחֲטוּ אֹתוֹ וְגו' וְזָרְקוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת דָּמוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ"

(א,יא)

לעיל נאמר (פסוק ה) "וְזָרְקוּ אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב", ואילו כאן נאמר "אֶת דָּמוֹ", וצריך ביאור, מהי סיבת חילוק הלשון בזה? השיב על כך מרן הגרי"י אברמסקי זצוק"ל: יש להבחין שכאן הפסוק לפנינו מדבר בעולת "צאן", וכפי שנאמר בפסוק שלפניו "וְאֵם מִן הַצֹּאן קָרְבָנוֹ מִן הַכֹּשְׂבִים או מִן הַעֲזִים לְעֹלָה".

ומאחר שבצאן קיימים שני מינים שונים - כשבים ועיזים - עלול היה לעלות על הדעת שמותר לערב דם משניהם ולזרוק על המזבח, שהרי כולם נקראים מין אחד של קרבן.

לכן דוקא בצאן ששייך לטעות בכגון זה, אומר הכתוב "וְזָרְקוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת דָּמוֹ" - היינו שיקפידו ביותר לזרוק רק את הדם של קרבן זה לבדו! לעומת זאת בשאר הקרבנות, ממילא אין מקום לטעות ולערב מינים שונים זה עם זה.

"נֶפֶשׁ כִּי תִמְעַל מֵעַל וְחֲטָאָה בְּשִׁגְגָה מִקְדָּשִׁי ה' וְהִבֵּיא אֶת אֲשָׁמוֹ לָהּ" (ה,טו)

ובפסוק כא כתיב: "נֶפֶשׁ כִּי תִחַטָּא וּמַעֲלָה מֵעַל בַּה' וְכַחַשׁ בְּעֲמִיתוֹ בְּפִקְדוֹן או בְּתִשְׁמוֹת יָד או בְּגִזֹּל או עֲשֵׂק אֶת עֲמִיתוֹ".

יש להתבונן בשינוי לשון הכתובים, בפסוק הראשון נאמר "נֶפֶשׁ כִּי תִמְעַל מֵעַל וְחֲטָאָה" - תחילה נעשה המעל ולאחריו בא החטא, ואילו בפסוק השני נאמר "נֶפֶשׁ כִּי תִחַטָּא וּמַעֲלָה מֵעַל בַּה' - תחילה בא החטא ולאחר מכן המעל בַּה', ולכאורה הפסוק השני הוא שנאמר בסדר הנכון, שהרי החטא הוא זה שמביא את המעל בַּה' ולא להיפך?

מיישב את הדברים ר"י 'בית מאיר' הגרי"צ רוטברג שליט"א: יש להבחין כי הפסוק הראשון מדבר בחוטא בשגגה, ואילו הפסוק השני מדבר בחוטא בזדון. ובאה התורה לבאר, כיצד יתכן הדבר שאדם יכשל בחטא בלי שתהיה לו כוונת זדון לכך? אין זאת אלא ששמן השמים סובבו את הדבר וגילגלו עליו חובה זו מפני שהוא חייב על דבר אחר ומפני זה הכשילו אותו בחטא זה, לפיכך יפה דקדק הכתוב לומר "נֶפֶשׁ כִּי תִמְעַל מֵעַל" - היה בה מתחילה איזה מעל ולכן 'וְחֲטָאָה בְּשִׁגְגָה' - הכשילו נפש זו בחטא אחר.

לעומת זאת הפסוק השני מדבר במי ש'כישח בעמיתו בפקדון את בתשומת יד או בגזל' - עבירה בזדון, שם הוא עשה בתחילה מעשה בבחירתו החופשית, ומכוח מעשה זה הוא מעל בַּה', שם יפה סידר הכתוב תחילה "נֶפֶשׁ כִּי תִחַטָּא" - ולאחר מכן 'וּמַעֲלָה מֵעַל בַּה'.

מתוך ההפטרה

"וַיֹּאמֶר לוֹ שְׂאוֹל בְּרוּךְ אַתָּה לַה' הַקִּימְתִּי אֶת דְּבָר ה'" (שמואל

א טו, יג)

מרן הגאון רבי מרדכי שולמן זצוק"ל ראש ישיבת סלבודקה, היה אומר דברי התעוררות מבהילים על הפטרת פרשת זכור, וכה הם היו נשמעים מפי הגרמ"מ שולזינגר זצ"ל: שמואל הנביא בא אל שאול עם נבואה מאת ה': "עֲתָה לֶךְ וְהִכִּיתָ אֶת עֲמָלֶךְ וְהִתְרַמְתָּ אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ וְלֹא תִחַלֵּם עָלָיו וְהִמַּתָּה מֵאִישׁ צֶדֶק אֲשֶׁה מֵעַל וְצֶדֶק יוֹגֵם מִשְׁכּוֹר וְצֶדֶק שֶׁה מִגְמֹל וְצֶדֶק תָּמוֹר" (א,סו). הוא מצוה אותו לקיים "תמחה את זכר עמלק". את האנשים ואת הבהמות - שלא ישאר זכר מעמלק.

שאול המלך הולך למלחמה על עמלק, וכשהוא חוזר, כתוב בפסוק "וַיָּבֹא שְׂמוּאֵל אֶל שְׂאוֹל וַיֹּאמֶר לוֹ שְׂאוֹל בְּרוּךְ אַתָּה לַה' הַקִּימְתִּי אֶת דְּבָר ה'", עשיתי מה שאמר לי. נצטויתי וקיימתי. ואז: "וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל וְהָאֵל קוֹל הַצֹּאן הָיָה בְּאָזְנִי וְקוֹל הַבָּקָר אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁמֵעַ וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל מֵעַמְלֶכֶת הִבֵּיאוּם אֲשֶׁר חָמַל הָעָם עַל מִיטְבַּת הַצֹּאן וְהִבְקֵר לְמַעַן זָכֹךְ לַה' אֶלְקִיךָ וְאֵת הַיּוֹתֵר הַתְּרַמְנוּ" (שם, י"ד-ט"ו). לא השארנו את זה ח"ו בשביל עצמנו - אומר שאול, רק "למען זכר לה' אלקיך".

בענין הוצאת ס"ת לקריאת זכור לנשים

מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל חשש לדינא לדעת התורה רפאל (ח"א סימן ב) דאסור לקרות בתורה בעשרה בלא ברכה [ע"ש דלדעת הב"ש והמשכנות יעקב עיקר קרא דכי שם ה' וכו' דמיני' ילפי' בברכות כי"א ע"א דברכת התורה מה"ת מיירי בקריאת התורה בצבור אבל ביחיד לא הוי מה"ת, וכן יש ראייה ממדרש רבה, וא"כ אסור מה"ת לקרות בתורה בצבור בלא ברכה, דמה שבידך בבקר ביחידות אינו פוטר קה"ת בצבור, ואף שכל הראשונים חולקים ע"ז, מ"מ לפמ"ש בטוש"ע סי' קלט ס"ח דאפילו בדרך ברכת התורה לעצמו ותיכף קראוהו לקרות בתורה צריך לחזור ולברך אשר בחר בנו כשקרא בתורה דמשום כבוד התורה נתקנה כשקרא בצבור, אי"כ אסור לקרות בתורה בצבור בלא ברכה משום כבוד התורה ו].

1. וכ"כ בשו"ת משיב דבר (ח"א סימן טז) וז"ל "יש לחוש לדעת הירושלמי שלא לקרות בתורה בצבור בלא ברכה, ואחר שהברכה מה"ת שוב אין נ"מ אם קוראין בזמן שהתקינו חז"ל אם לא אחר שמה"ת אין שום יום שמחויבין לקרות בתורה בצבור, וא"כ ע"כ דהדין כך לשיטת הירושלמי דאימת שהיה אם קורין בתורה בצבור מחויבין לברך מה"ת וכו' אבל להוציא ולקרות בס"ת ביום שאין בו קה"ת ודאי אסור, דהאיך נעביד אם לקרות בלא ברכה יש לנו לחוש לדעת הירושלמי דקריאה בצבור צריך לברך מה"ת, ולקרות בברכה ביום שלא תקנו חז"ל הרי היא ברכה לבטלה, וה"ה להוציא ס"ת ולקרות אף ביום קריאת התורה אך לא בעת הקריאה כמו לאחר התפלה או בערב יש גם כן איסור בדבר מפני הטעם שהסברנו לעיל".

הרב
ישראל
לנג

רוממות המועדים

פרשת זכור

מצות קריאת פרשת זכור וביאורה

אמר להם הקב"ה: אין לכם אלא להיות קוראים פרשת עמלק בכל שנה, ומעלה אני עליכם כאילו אתם מוחים את שמו מן העולם (פסיק"ר יב)

דעת החרדים (מ"ע התלויות בפה פ"ד סי' כא) בד' הרמב"ם והסמ"ג (עשה קטז) דמצות זכירת מחיית עמלק מצוה שבכל יום הוא, אמנם מס' החינוך (מי תרג) משמע דחויבו די בפעם אחת כל ימיו, ולהלכה הביא המ"ב (תרפה סק"א וסקט"ז) תקנת חז"ל לקרוא הפרשה בתורה בשבת שלפני פורים, ומשום כך כתב המ"ב (שם סק"י) שצריכים השומעים לכוין לצאת ידי חובת מ"ע דאורייתא לזכור מעשיו הרעים של עמלק, כדי שלא תישכח הדבר מלבנו, ולא תחלש אידיה כלפיו, וכן הקריא צריך לכוין להוציא כל השומעים, וראה בהגה' החת"ס (סי' תרפה) שהיה נוהג להזהיר על כך את הציבור לפני קריאת פ' זכור, וכן נוהגים [ומה טוב להדרר שהעולה לתורה יכוין להוציא הציבור בברכת התורה שמברך, והציבור יכוונו לצאת בברכתו].

ובעצם קיום המצוה כ' בהליכות שלמה (פ"ח הע' ג) שהשומעים יוצאים ידי חובתם אם יודעים ענין הפרשה גם אם אינם מבינים ביאור כל מלה ומלה, אמנם הגר"מ שטרנבוך שליט"א במועדים וזמנים (ח"ב סי' קסה, קסז) כתב שאין יוצאים ידי חובה אא"כ מבינים כל מלה ומלה, וודאי שלכל הדעות מצוה מן המובחר ללמוד היטב פירוש כל מלה ומלה קודם הקריאה, דהרי לדעת החינוך (מצוה תרג) חיוב מ"ע דזכירה אינו רק בפה אלא גם בלב, ואיזה זכירה יעורר בלבנו אם אינו מבין פירוש המילות.

וכדי לצאת ידי כל השיטות קיבצנו ביאור הפרשה, למען יוכל כ"א להכין את עצמו קודם הקריאה, ובוהו יצא יד"ח לכו"ע.

זכור בפה (מגילה יח,א, ספרא בחוקותי פרשתא א ב-ג, ספרי כי תצא קסו), ובלב (סי' חנוך מ' תרג, דכתיב זכור את אשר עשה לך וגו', יכול בלבדך, כשהוא אומר יאל תשכח' הרי שכחת הלב אמורה, הא מה אני מקיים זכור, שתהא שונה בפין, כדי שלא ישכח הדבר), שנספר זה לבנינו ולדורותינו לומר להם כך וכן עשה לנו עמלק הרשע, עד שנמחה את שמו מתחת השמים (רמב"ם סי' ס"ח וזאת כדי לחדש (רמב"ם סי' ס"ח) ולעורר איבתו ושנאתו (רמב"ם פ"ה מהל' מלכים ה"ה), ונזרז העם לשנוא עד שלא תשתכח המצוה ולא תחלש שנאתו ותחסר מן הנפשות עם אורך הזמן (רמב"ם סי' ס"ח) עשה (קפט), שכל המיצר לישראל, שנאוה הוא לפני הקב"ה (סי' חינוך תרג). את "את" לרבות מה שחטא לקב"ה, ששרף את התורה ואת ביהמ"ק, והרג את ישראל (אי"ר סי' תרפה בשם הרוקח). **אֲשֶׁר עָשָׂה** מלחמה שלא כדרך המלחמות, מלחמת פריה נגד ה' (דב"ש שמואל א' טו,ב), שאסף את כל האומות (מכילתא כזובו להלוט אחר המכה (שם, פסיק"ר שם). אספסוף"), וארב להם וקם עליהם (תרגום שמואל א' טו,ב) ורמב"ם) והתגרה בהם זו הפעם השלישית (מכילתא) [בראשונה נתגרה בהם במצרים, כמ"ש ויגד למלך מצרים - עמלק הגיד, השני בעלותן מן הים, וכאן בשלישית]. לך שתיים רעות עשה עמלק, לי [הקב"ה] ולך (אלישיב הק). הנני שם פני על אשר עשה לך, ואני את אשר עשה לי, עד אשר פקדי הנוגע אליך. **עֲמַלְק** ק"ל ע"ל, עם שבא ללוק דמן של ישראל ככלב (תנחומא כי תצא. דעת זקנים מבליע העם [ע"ש ע"ש] ושתייה כזובו להלוט אחר המכה (שם, פסיק"ר שם). **בְּדֶרֶךְ** ברפידים, שניצל את השעה שריפו ידיהם מן התורה (סנהדרין ק"א) ובא ללא מטרת כיבוש (מלבי"ם שמואל א' טו,ב) ובפרש"י כי תצא, עוד טעם לביאת עמלק, אם שיקרת במדות ובמשקלות, הוי דואג מגידיו אויב). **בְּצִאתְכֶם** בשעת גאולתכם (ספרי, ילקו"ש). **מִמִּצְרַיִם** שהתחיל להתגרות בנו בטרם נשא גוי וממלכה ידו עלינו, וכל העמים היו יראים משהגאל בשעם עד הגדולה אשר עשה להם ה' במצרים, והעמלקים ברוע לבנם ובמזגם הרע לא שנו ליבם לכל זה, והתגרו בנו והעבירו מתוך כך יראתם הגדולה מלב שאר האומות (סי' חינוך שם). **אֲשֶׁר קָרָךְ** א לשון מקרה (ספרי, תר' אונקלוס, רש"י, רשב"ם), שהרי היה הענן מכסם ולא היה מקומם ידוע (אוה"ח). ב שחשב יציאתך ממצרים כמקרה ולא בהשגחה (ספרי, ק). ג לשון קרי וטומאה, שהיה מטמאן בטומאת קרי ומשכב זכור (רש"י מתנחומא ט. ט) ד לשון קור, צננך והפשיךך מרמיתך, שהיו כל האומות יראים להלחם בישראל, ובא זה והתחיל להפשיךך מקום לאחרים, משל לאמבטי ורתחת שאין כל בריה יכולה לירד בתוכה, בא בן בליעל אחד קפץ וירד לתוכה אע"פ שנוכה, הקרה אותה בפני אחרים (רש"י מתנחומא). ה קראך ממש, שהיה קורא להם בשמותם, ראובן שמעון צא, אני אחיכם ורוצה לסחור עמכם (תנחומא). ו שקירר וצינן אותך מחום אש הדת (העמק דבר). **בְּדֶרֶךְ** בשעת

ומה"ט התנגד לקריאת פרשת זכור לנשים [מה"ט התנגד גם לקריאת משנה תורה בליל הו"ר, כמו"כ בבית מדרשו נהגו כהנוהגים שלא לקרות בתורה בליל שמחת תורה דלא כהמ"ב תרסט סקט"ו].

בנוסף היה דעתו שהוצאת ס"ת לקריאת פרשת זכור לנשים נחשב זלזול בספר תורה, ולכן כשנשאל בענין הוצאת ס"ת לנשים שלא בעשרה שאין בזה האיסור מצד התורה רפאל, השיב, שזה זלזול בתורה² ואף כשנשאל כה"ג בס"ת ספרדי שנקרא בעמידה, ולא יוצאו הס"ת מהארון קדש רק יפתחוהו בתוך ארון הקדש ויקראו לנשים, שאין כאן הוצאת ס"ת לנשים, השיב, שעצם הקריאה לנשים נחשב זלזול בתורה.

אמנם התיר קריאת פרשת זכור לנשים בשני אופנים א. שיהיו יש גם מנין גברים שעדיין לא יצאו י"ח מצוות זכור³. ב. במנחה לאחר קריאת שלישי של פרשת השבוע יגלו הס"ת לפרשת זכור ויקראו פרשת זכור ולאחר מכן העולה לשלישי יברך ברכת אשר נתן לנו⁴

[נערך ע"י הרב יעקב יוסף ולדשיין שליט"א]

2. היה פעמים שאמר רבינו סברא זו שזה זלזול בתורה בשם הגר"מ פיינשטיין זצ"ל, וראיתי בספר יבקשו מפיהו שהביא מספר מועדי ישורון להגר"מ פעלדר (הל' פ' זכור הע' 9) שכ"כ בשם הגר"מ פיינשטיין. 3. בספר יבקשו מפיהו (פורים ח"ב עמוד קנד) כתב בשם רבינו דסגי כשרוב העשרה עדיין לא יצאו י"ח. וכן מבואר בביה"ל (קמג ס"א ד"ה בפחות) בשם הר"ן לענין קריאת התורה, דברובן שלא קראו סגי, ע"ש דבחי"א הסתפק בזה. 4. אבל אין להוציא ס"ת אחר במנחה לקריאת פרשת זכור (יבקשו מפיהו פורים ח"ב עמוד קנה בשם רבינו).

טרופכם (ילקו"ש כי תצא), שהגיע ממקום רחוק (פסיק"ר יב), וארב להם בדרך והטמין עצמו כדי להתנפל עליהם (ע"י שמואל א' טו,ג ובתרגום שם), כמו נחש רע המתחבא בפרשת דרכים (וזה"ק ויהל קצד ע"ב). **וַיִּזְכֹּר בך** והרג בך (אונקלוס, ת' יונתן בן עוזיאל, ת' ירושלמי), במכת זנב (רש"י מתנחומא), שהיה חותך מילותיהן וזורקן כלפי מעלה (תר' יונתן בן עוזיאל, רש"י), ומטיח ואומר: בזה בחרת, טול חלקך (דעת זקנים מבדלי התוס'). ואיתא בזה"ק דפגם ע"ז בכסא ה', כמ"ש כי יד על כס יי"ה, ע"י פגם המילה, שמילה זה מל-י"ה). **כָּל הַנִּהְשָׁלִים אַחֲרֶיךָ** ההולכים באחרונה (תר' אונקלוס), אלו שבטו של דן שהיו כולם עובדי ע"ז (רש"י יחזקאל טו,טו ותר' יונתן ב"ע) לפסל מיכה (פ"י יונתן שמוות יזח), ומרהררים בליבם אחר דבר ה' (תר' ירושלמי), והיו חלשים וחסרי כח מחמת חטאם, והיה הענן פולטן (רש"י מתנחומא). ובוה"ק בשלח איתא, דהנחשלים היו הפוגמים בברית שמלו ולא פרעו. וכ' הגר"א בתיק"ז נבא, דהתיבה נחשלים היא נחש"י מיל"ה. וביבמות צ"א, אותם שמלו ולא פרעו, זכר יהושע לתקן בריית ע"י ההרבות צורים), שלא הניח הענן לעמלק ליכנס לפנים מחנה ישראל, אלא היה פולטן (אוה"ח) והיה עמלק מקבלן וחותך וכו' (תרגום יב"ע). **וְאֵתָהּ עֲרִיף א** בצמא (רש"י, תוס' מ"ק ב"א מתנחומא) כי ברפידים בא (באע"ז). ג עיף משעבר מצרים (אוה"ח). ג עיף ויגע מפחד גלי הים בים סוף (תרגום יב"ע). **וַיִּגַּע א** מטורח הדרך (רש"י מתנחומא). ב ממשא דבר ה' בהנהגה נסית (העמק דבר). **וְלֹא יָרָא אֱלֹקִים א** ולא ירא עמלק את אלקים מלהרע לך (רש"י מספרי כה קסז, תרגום יב"ע, אב"ע) שהיה כופר בעיקר ובא להלחם ולהפיץ הכפירה (מלבי"ם שמואל א' טו) שכל העמים שמעו וירגזו ונמוגו מפני פחד ה' ומהדר גאווה, ועמלק בא ממרחק כמתגבר על ה' (רמב"ן שמוות יזח, ובעה"ט), ולא שם אל ליבו הניסים והנפלאות שנעשו לישראל, ורדונו הכריעו לך (תויו"ט קדושין ספ"ד), וביתל עי"ז היר"ש מהבריות (תויו"ט סוכה פ"ד מ"ה). ב ולא ירא ישראל את אלקים, שהיה בהם מצוות ולא קיימום (אונקלוס, חזקוני כמ"ד במכילתא). **וְהָיָה בְּהִנֵּחַ ה'** **אֱלֹקֶיךָ לך מַלְאָךְ אִיבֶיךָ מִסִּבִּיב א** משום שצריך ירושה וישיבה (רש"י סנהדרין כ"ב). ב לא יאגוד עליך אגודה להלחם (ספרי). **בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר ה'** **אֱלֹקֶיךָ נָתַן לך** מה שאתה כושב אתה יורש (ילקו"ש). **נִחְלָה לְרִשְׁתָּהּ** משתכנסו לא"י, קודם תשים עליך מלך ואח"כ מיד תכבית ורעו של עמלק, ולאחריו בנין ביהמ"ק (סנהדרין כ"ב, רמב"ם פ"א מלכים ה"א) [והאידיא אין אנו מצווים בזה כיון שעלה סנחריב ובלבל את העולם, וכל דפריש מרובא פריש (מנ"ח תרד) [וידוע על כמה מגדולי ישראל שהיה להם סימנים למי שבא מזרע עמלק, וקיימו בהם המצוה]. **תִּמְחָה** לשון נקיבה וחיתול (רש"י פסחים סח,א), שנצטוונו למחות זרעו ולאבד זכרו מן העולם (סי' חינוך מ' תרד). ומצוה זו מוטלת, י"א על הציבור (סי' חינוך מ' תלה), וי"א אף על היחיד (סי' חינוך שם), וי"א על מלך ישראל בלבד (יראים סי' תלה). **וְאֵתָהּ זָכַר** זכר בצירי ואל זכר בקמץ (ב"ב אב"א), שבכלל זכר הוא הכל (חינוך שם). וכבר טעה בניקוד תיבה זו גדול הדור הוא יואב בן צרויה, והשאר מהם הנקבות, לפי שרבו לא הטיחו עליו כשלמדו מקרא זה, ונשתבש וקרא זכר (ב"ב כא,ב). הן רכשוהו מן ממונו, שלא יזכר שמו בעולם (יראים עה"ת). [בגירסת זכר או זכר, להלכה נראה שהמסורת זכר בצירי עיקר (ובס' מעשה רב אות קל"ד, איתא דהגר"א היה קורא זכר בסגול תחת הו"ו). אמנם הגר"ח מוולוז'ין כתב שם בהסכמתו, "ואני שמעתי מפה קדוש שקרא בחמש נקודות [ר"ל בצירי] ולא ידעתי אם השומעים שמעו וטעו לומר בשש נקודות [היינו סגול] או אולי בקנותו חזר בו", אך היות וי"א שצריך לקרות זכר עמלק בסגול (זכר), פסק המשנ"ב (סי' תרפה סק"י) דמהנכון שהקורא יקרא שניהם לצאת [ע"ש]. **עֲמַלְק א** מאיש עד אשה, מעולל ועד יונק, משור ועד שה" (שמואל א' טו,ג), שלא יתאם שם עמלק נזכר אפי' על בהמה (רש"י). כדי להנקם מעמלק על שהעניז פניו באל-יתעלה, כמקנאים לכבודו (ספורנו). ב עמלק, איהו יצה"ר, ואיהו נחש, הוא ס"מ הוא מלא"ה (תיקו"ז לגב). והוא שורש מידת הליצנות, כדרשו חז"ל (שמ"ר כו,ו) הפס' "לץ תבה ופתי יערים", לץ תכה זה עמלק, ופתי יערים זה יתרו). ג אינון ערב רב, רישין דבני ישראל בגלותא (פ"י הגר"א על תיקו"ז, וכן הוא בזה"ק ס"פ בשלח, בכל דור יש עמלק, שנאמר דור). **מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם** תהיו אתם מזכירים שמו למטה, ואני מוחה אותו למעלה, שנאמר "מחת אמה"ך" (ירמיה). **מִחַת תִּשְׁכַּח א** בלב (רמב"ן וסי' חינוך מ' תרה, מספרי תצא קס"ו) את מה שעשה לנו עמלק הרשע, עד שנמחה את שמו מתחת השמים (רמב"ן כי תצא) אפי' ליומי מלכא משיחא (תרגום יב"ע), שאסור לשכוח איבתו ושנאתו (רמב"ם סח"מ מ"ע קפט, שלפינן שקודם צריך להזכיר מעשיו הרעים, ואח"כ לבוא למחותו), ולא להסירה מהנפש כלל (סי' חינוך מ' תרה), וע"כ אין לנו לקבל גר הבא מזרע עמלק (פ"י הרא"ש עה"ת). ב שלא נשכח שהקב"ה הצילנו מיד עמלק, ובעבור זה תהיה יראתו ית' על פנינו לבלתי נחטא (סמ"ק סי' כג), ונתחנך באמונה בהשגחת ה' גם בהליכות עולם בדרך הטבע (העמק דבר).

[תורתנו להגאון ר' מ.ג. שליט"א על עריכת הדברים, תש"ח לו]